

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS ISTORIJOS METRAŠTIS

2003 metai

1

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2003

1

VILNIUS 2004

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2003

1

VILNIUS 2004

UDK 947.45

Li 237

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Alfonsas EIDINTAS

Vilniaus universitetas

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ

Lietuvos istorijos institutas

Bronius MAKASKAS

Lenkijos MA istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ

Kultūros, filosofijos ir meno institutas

Edmundas RIMŠA

Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS

Milervilio universitetas

Redakcinės kolegijos adresas:

Kražių g. 5, 01108 Vilnius

<http://www.istorija.lt>

Paroda buvo gausiai lankoma, apie ją rašė Lenkijos spauda, taip pat specialūs Lietuvos muziejinių leidiniai¹. Ji prisidėjo prie Lietuvos kultūros, praeities ir dabarties propagavimo, pademonstravo Lietuvos archeologijos pasiekimus.

Saulius V a d i š i s

Konferencijos

SEPTINTIEJI PAULIAUS GALAUNĖS SKAITYMAI

2003 m. sausio 24 d. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje A. ir P. Galaunių namuose įvyko Pauliaus Galaunės skaitymai „Muziejinių darbų“. Klausytojai buvo muziejininkai ir Vytauto Didžiojo universiteto studentai. Pradžioje tylos minute buvo pagerbta šiais metais mirusi muziejininkė Danguolė Aleksynienė.

Įvadiniame žodyje Rūta S a m u o l y t ė paminėjo, kad pirmieji skaitymai įvyko 1997 m. Jais norėta atgaivinti tarpukario metais gyvavusį šių namų kultūrinį ir meninį gyvenimą.

Perskaityti penki muziejaus ir vienas Vilniaus dailės akademijos darbuotojų pranešimas.

Vaida Š č i g l i e n ė pranešime „Juzefo Perkovskio ir Pauliaus Galaunės laišakai“ paminėjo aptariamų laiškų vertę Lietuvos kultūros istorijai, XX a. dvarų kultūros istorijos atsidūrimą nuošalėje, palyginus su XIX a., supažindino su Džiuginėnų dvaro istorija, jų savininkais ir Juzefo Perkovskio biografija. Iš 1928–1939 m. penkiasdešimt J. Perkovskio laiškų yra P. Galaunės rinkiniuose, devyni P. Galaunės laišakai saugomi žemaičių muziejuje „Alka“. Susirašinėta dėl J. Perkovskio rašomo darbo „Žemaičių liaudies meno ornamentika ir simbolika“. Po J. Perkovskio mirties 1940 m. šis darbas atsidūrė „Alkos“ muziejuje. 1999 m. jo vertimą į lietuvių kalbą išleido Vilniaus dailės akademija. Laiškuose J. Perkovskis išsakė savo meilę žemaičių tautodailei, o P. Galaunė skatino ją domėtis. Pranešėja taip pat apibūdino J. Perkovskio grafikos kūrinius, „Alkos“ muziejuje saugomas jo darytas nuotraukas, turinčias ikonografinę ir meninę vertę.

Vida M a ž r i m i e n ė pranešime „Faberže formos ir dekorų fenomenas“ kalbėjo apie XIX a. antroje pusėje ir XX a. pradžioje Rusijoje buvusios firmos taikomiosios dailės dirbinių ornamentiką. Ši firma iš brangių medžiagų kūrė vadinauosius velykinius siurprizus (kiaušinius). Sovietmečiu į šią kūrybą žiūrėta skeptiškai.

¹ S. V a d i š i s, Paroda „Kernavė – lietuviška Troja“ Varšuvoje, *Muziejinių kystės biuletenis*, 2002, Nr. 5–6, p. 12–13.

kai, nes ji kurta aristokratijai ir caro šeimai. Pažiūra pasikeitė pertvarkos metais. Dėl brangumo sovietinė valdžia juos pardavinėdavo užsienio aukcionuose. Pranešėja apibūdino dalies velykinių siurprizų menines ypatybes.

Aldonos S n i t k u v i e n ė s pranešimas „Monografijos apie Biržų Tiškevičius rengimo profilaktika“ daugiausia buvo skirtas Mykolo Tiškevičiaus, Astravo dvaro prie Biržų savininko, meno kūrinių sukaupimo istorijai. Lietuvos, Vakarų Europos ir Jungtinių Amerikos Valstijų muziejuose iš jo kolekcijos turima apie 900 eksponatų iš Artimųjų Rytų, antikos, Bizantijos ir Europos naujųjų laikų.

Rūta S a m u o l y t ė pranešime „Šv. Domininko ikonografija Lietuvos sakralinėje dailėje“ supažindino su dominikonų vienuolijos istorija, jos švietėjiška veikla, šv. Domininko biografija, jo vaizdavimu Lietuvos bažnyčių paveiksluose, skulptūrose, taikomojoje dailėje, tautodailėje.

Rita Š k i u d i e n ė pranešime „Lietuvos banko baldai“ kalbėjo apie Lietuvos banko Kauno skyriuje iš tarpukario metų išlikusius baldus, XIX a. Lietuvoje buvusius baldžių cechus, tarpukario metų baldų dirbtuves ir Klaipėdos bei Kauno fabrikus. Apibūdino Lietuvos banko Kauno skyriaus baldus, jų lakoniškumą bei praktiškumą.

Eglė L u k a š e v i č i ū t ė pranešime „Dailininkų viešnagės Vaitkuškio rūmuose XIX a. pab. – XX a. pr.“ supažindino su Stanislovo Kosakovskio dvare viešėjusios Varšuvos dailininkės Helenos Eišutovič tapytu jo trečiosios žmonos portretu. Čia lankėsi ir Napoleonas Orda, piešęs dvaro rūmus.

Vacys M i l i u s

KELIONĖ KAUNO PRAEITIN

Štai jau septintą kartą ankstyvas 2003 m. pavasaris kviečia į Kauno istorijos konferenciją Vytauto Didžiojo universitete (vyko 2003 m. kovo 6–7 d.). Tai kasmetinė, tradicinė, tačiau kaskart vis kitokia konferencija, siūlanti skirtingą kelionės maršrutą į praeitį, žadanti naujų, iki šiol netyrinėtų istorinių erdvių atradimą.

Pirmoji Kauno konferencijos diena kaip visada buvo teminė: šįkart organizatoriai pasiūlė prisiminti Kauną Antrojo pasaulinio karo metais. Karo pradžioje, 1940–1941 m. buvusi laikinoji sostinė patyrė ciniškai paradoksalią būsimojo sovietinio režimo preliudiją. Praeities duris į anuometinį Kauną mums pravėrė Danutė B l a ž y t ė-B a u ž i e n ė (Lietuvos istorijos institutas), kurios dėka galėjome pažinti ką tik susovietinto miesto kultūrinio gyvenimo anachronizmus (pranešimas „Kauno menininkų sovietinės repetacijos Maskvos cenzorių priežiūroje: pasirengimas deka-

dai 1940–1941 m.“). Realybė, priverčianti liūdnai šyptelėti sovietinius laikus dar menantį klausytoją ir savotiškai šokiruojanti dabartinį jaunimą: Kauno menininkų viršūnėlėse besisukiojantys buvę šaltkalviai nurodinėjo, kokie spektakliai būtų naujingi idėjų, žinių ir tvarkos iš Maskvos „ištroškusiai“, kažkada buržuazijos „suvedžiotai“ Lietuvos liaudžiai. Anot D. Blažytės-Baužienės, prižiūrimi cenzorių Kauno menininkai buvo priversti ruošti planingą, nuobodžiai vienodą kultūrinių renginių panegiriką sovietų valdžiai.

Savo pirmtakams nenusileido ir 1941 m. Kaunan įžengę vokiečiai, spaudoje ir atsišaukimuose skelbę neįveikiamą Vokietijos galybę, jos neklystamumo ir tobulo dogmas (Remigijaus D a r g u ž i o pranešimas „Viešoji retorika vokiečių okupacijos metais“). Tiesas, saugomas ginklo, teroro, taip pat Kauno miesto prieigose stūksančių IX forto bei Vilijampolės geto šurpią realybę ir skaudžią statistiką pristatė Arūnas B u b n y s (LII).

Paradoksalu, tačiau sekinantys okupaciniai metai neužgniaužė kultūrinės gyvybės pulso Kaune. Sunkiai, tačiau nenutrūkstamai gyvenimas judėjo miesto bendrojo lavinimo mokyklose: apie jas konferencijoje pranešimą skaitė Linas J a š i n a u s k a s (Vytauto Didžiojo universitetas). Atrodytų tokie nesuderinami dalykai – karas ir vaikai, švietimas ir naikinimas kažkaip vis dėlto sutilpo to meto Kaune. Dar daugiau, minėto pranešėjo teigimu, kauniečių tėvų neatbaidė nacių raginimai nestoti į gimnazijas ar progimnazijas, o rinktis profesines mokyklas. Atvirkščiai, per visą vokiečių okupacijos laikotarpį tiek Kaune, tiek Lietuvoje daugėjo gimnazistų, buvo įsteigta naujų pradinių mokyklų. Taigi anuometiniai kauniečiai, kaip ir visa Lietuva, L. Jašinausko manymu, tikėjo, jog mokyklose besimokantys moksleiviai ateityje vis vien kurs naują, nepriklausomą Lietuvą ir todėl tam jie turį būti gerai pasirengę.

Kultūros gajumą karo metais Kaune paliudijo ir Lino V e n c l a u s k o (VDU) pranešimas apie Kauno jėzuitų gimnaziją. Jaunasis istorikas aptarė iki šiol dar neįtyrinėtą šios mokymosi įstaigos 1940 m. vasaros – 1944 m. pabaigos laikotarpį, aiškiai parodydamas senosios, tuo laiku jau oficialiai nebeegzistavusios jėzuitų gimnazijos bendruomenės narių veiklos nemarumą.

Nepaklusnumo okupacijai tematiką mūsų konferencijoje taip pat gvildeno Ilona B u č i n s k y t ė (VDU), išsamiai pristačiusi ateitininkų organizaciją 1941–1944 m. bei Mindaugas B l o z n e l i s (Lietuvių katalikų mokslo akademija), kalbėjęs apie lietuvių sąjūdį 1942–1944 m. Abu pranešėjai nusakė šių organizacinių struktūrų raidą, planus ir veiklos kryptis.

Tad pirmosios Kauno istorijos konferencijos pranešimai sudėliojo įvairiapusišką ir gana išsamų Kauno paveikslą Antrojo pasaulinio karo metais. Antroji konferencijos diena savo ruožtu pasiūlė chronologiniu ir teminiu atžvilgiu skirtingą istorinę mozaiką, pavadintą „Kauno istorijos profiliai“.

Pirmasis šios dienos pranešėjas Mindaugas B e r t a š i u s (VDU) klausytojus nusivedė į viduramžių Kauną, parodydamas, kas dar, be Palemono legendos ar Gintaro kelio, lietuvius siejo su romėnais: buvo aptariama LDK mastu gana reta, tačiau Kaunui pakankamai charakteringa, dar Senovės Romos laikais naudota šildymo sistema – hipokaustas. Materialinės kultūros temą papildė ir Vytenio A l m o n a i č i o (VDU) pranešimas apie visai greta Kauno, ant Dubysos kranto kadaise stūksojusią Vokiečių ordino pilį. Zigmantas K i a u p a (VDU) atskleidė XVI a. kaunietiško mentaliteto fobijas: anuometinis kaunietis meldė Dievą apsaugoti nuo maro, karo ir gaisro, gūžėsi baimindamasis savos ar svetimos kariuomenės įsiveržimo; miestietiškos bendrijos gyvenimą retkarčiais apkartindavo šmeižto bei apkalbų nuodai, temdė įvairiausių prietarų ir raganavimo šmėklos.

Kiek kitokio pobūdžio buvo filologės Jūratės Č i r ū n a i t ė s (VDU) pranešimas, preciziškai nagrinėjantis Kauno pavieto bajorų giminių įvardijimus XVI–XVII a. Konferencija, be kita ko, siekia interdisciplinarumo – tad toks įvairių sričių mokslininkų darbas bendram tikslui itin sveikintinas ir būtinas.

Beje, savo pranešimu J. Čirūnaitė konferencijoje pradėjo atskirą, Kaunui taip pat labai reikšmingų nemiestietiškų bendrijų pristatymą. Mat po bajoriškų pavardžių aptarimo sekė Rasos V a r s a c k y t ė s (VDU) Kauno miesto ir bažnyčios santykių analizė XVIII a. antrojoje pusėje, o kalbėdama apie XIX a. antrosios pusės Kauną Aušrelė-Kristina P a ž ė r a i t ė (VDU) papasakojo apie rabiniškąsias mokymosi institucijas mieste.

XX a. Kaune klausytojus pasitiko Virginija J u r ė n i e n ė (Vilniaus universitetas), pristačiusi patriarchalinėje tarpukario visuomenėje gana neįprastus moterų suvažiavimus, kuriuos organizuoti trukdė konservatyvus vyrų požiūris į moteris, gerokai kaustė ir pačių moterų požiūris į save.

Pasivaikščiojimus po tarpukario Kauną tęsė Arvydas M i k a l a u s k a s (VDU), parengęs pranešimą apie Kauno savivaldybę 1918–1940 m., itin aktualų ne tik „eiliniam“ Kauno piliečiui, bet ir mūsų miesto valdžios nariams. Nusakytas platus valdininkijos gyvenimo spektras: socialinė ir tautinė sudėtis, išsilavinimas, algos, karjeros galimybės.

Simboliška, kad mūsų ekskursiją į Kauno praeitį užbaigė gidu dirbantis Eugenijus R ū k a s, savo pasakojimu ir gausia vaizdine medžiaga atskleidęs Kauno prekybos pramonės ir amatų rūmų architektūrinę bei istorinę raidą, kas, be kita ko, žymėjo laikinosios sostinės modernėjimą, o taip pat ir visos tarpukario Lietuvos ekonominį stiprėjimą.

Taigi tradiciškai netradicinių ir Kauno istoriografiją papildančių pranešimų netrūko ir šiųmetinėje, septintojoje Kauno istorijos konferencijoje. Renginio svarbą bei aktualumą rodo ne tik nemažas gerai pasirengusių pranešėjų ratas, bet ir gausus klausytojų būrys: organizatorių paruoštuose dalyvių registracijos lapuose pasirašė

universitetų dėstytojai bei studentai, įvairiausių muziejų, kultūrinių organizacijų, klubų atstovai, taip pat ir „paprasti“ (ir taip laukiami) miestiečiai. Tikimės, kad Kauno konferencijos tradicija bus tęsiama ir ateityje, o negalėję atvykti minėtus pranešimus bei kitas kaunietiškos istorijos gaires galės aptikti kasmet išeinančiuose Kauno istorijos metraščiuose.

Rasa V a r s a c k y t ė

ISTORINĖ TIKROVĖ IR ILIUZIJĄ: LIETUVOS DVASINĖS KULTŪROS ŠALTINIŲ TYRIMAI

2003 m. gegužės 15–16 d. Dailėtyros institutas pakvietė mokslininkus ir visus besidominčius Lietuvos kultūra į jau tradicine tapusią konferenciją, skirtą Lietuvos dvasiniams šaltiniams, kuri šį kartą vadinosi „Istorinė tikrovė ir iliuzija: Lietuvos dvasinės kultūros šaltinių tyrimai“. Dvi dienas trukusioje konferencijoje tyrinėtojai nagrinėjo pačias įvairiausias problemas, chronologiškai apėmusias tiek akmens amžių, tiek LDK laikotarpio kultūrinio paveldo problemas, tiek XX a. pabaigoje išsikristalizavusius klausimus.

Marius I r š ė n a s (Vilniaus dailės akademijos Dailėtyros institutas) pranešime „Briedžių briedė“ ir priešistorinė „tikrovė“ pamėgino kritiškai įvertinti tai, kas mokslinėje literatūroje, kalbant apie akmens amžių, vadinama *dvasiniu gyvenimu, tikėjimais, religija bei ideologija*. Daugiausia dėmesio pranešėjas skyrė Marijos Gimbutienės martiarchalinės visuomenės idėjos evoliucijai bei atsiradimui ir oponavo mokslininkei remdamasis Lietuvos ir kitų Baltijos regiono dalių medžiaga. Vytautas T u m ė n a s (Lietuvos istorijos institutas) pranešime „Baltiškų juostų simbolių sistemos paieška: nuo mokslinės interpretacijos iki autentiškos tradicinės liaudiškos tipologijos“ siekė atskleisti tradicinės lietuvių juostų ornamento sistemos kaip tikrovės ir jos mokslinės bei kūrybinės interpretacijos santykio dinamiką XX a. Pranešėjas atskyrė archeologines ir etnografines juostas bei teigė, jog archeologinius duomenis galima interpretuoti pagal tose vietose egzistuojančią vėlesnę kultūrą. Rūta G u z e v i č i ū t ė (LII) pranešime „Istorinio kostiumo rekonstrukcija: iliuzijos ir istorinė tikrovė“ polemizavo su archeologų pastangomis rekonstruoti bendrą kostiumo vaizdą pagal išlikusias metalines puošmenas ir teigė, jog tokie bandymai neretai prasilenkia su gyvento šimtmečio rengimosi maniera ir aprangos struktūros logika. Klausytojų susidomėjimą sukėlė draši tyrėjos prielaida, kad LDK karinio kostiumo elementai turi nemažą sąsają su Rytai – Turkija, serbų kariniu kostiumu.

Darius B a r o n a s (Vilniaus universitetas) pranešime „Pranciškonų kankiniai Vilniuje: gyvoji atmintis ir kapų tyla“ klausytojus įtraukė į tiesiog detektyvinę istoriją: kodėl legenda apie Algirdo laikų pranciškonų kankinius buvo visiškai ištrinta iš istorinės atminties? Pranešėjas trumpai apžvelgė Vilniaus pranciškonų kankinystės istoriją ir ją fiksavusius šaltinius, akcentavo šių kankinių kulto aktualumą XVI–XVII a. bei pernelyg kritiškų istorikų įtaką visiškai atsisakant šios legendos, kuri, pranešėjo nuomone, turi neabejotiną tiesos grūdą. Rūta J a n o n i e n ė (VDA Dailėtyros institutas) pranešime „Šv. Jonas Kapestranas prieš Kazimierą Jogailaitį“. „Faktai ir interpretacijos“ analizavo paveikslą iš Bernardinų bažnyčios Vilniuje, vaizduojantį minėtų asmenų susitikimą. Kadangi bibliografijoje siužeto interpretacijos įvairuoja, pranešėja apžvelgė visas paveikslo turinio aiškinimo versijas, pagrindinį dėmesį sutelkdama ties veiksmo vieta, laiku ir veikiančiais asmenimis. Irena V a i š v i l a i t ė (VU) pranešime „Moterys vienuolės XVII a. Lietuvoje“, remdamasi turimais šaltiniais, siekė atskleisti LDK moterų katalikių vienuolystės gyvenimo formas. Daugiau dėmesio skirdama *devotoms*, pranešėja kalbėjo apie moterų vienuolystės pasirinkimo priežastis bei tokio pasirinkimo vertinimą aptariamojo laikotarpio visuomenėje. Mintautas Č i u r i n s k a s (LII) pranešime „Tikrovės akcentai XVII a. LDK jėzuitų biografijose“ siekė išskirti pagrindinius autorių santykių su biografijoje aprašoma istorine tikrove bruožus. Tam pranešėjas pasirinko du kūrinius: A. Vijūko-Kojalavičiaus „De vita et moribus R. P. Laurentii Bartilii e Societate Jesu“ (Vilnius, 1645) bei K. Vijūko-Kojalavičiaus „Vita venerabilis Patris Nicolai Lancicii e Societate Jesu“ (Praha, 1690) ir palygino juos tarpusavyje bei su ordino įkūrėjo Ignaco Lojolos biografine literatūra.

Didelio klausytojų dėmesio sulaukė Mindaugo P a k n i o (Kultūros, filosofijos ir meno institutas) pranešimas „Kasdienybės istorija XVII a. stebuklų aprašymuose“. Analizei pasirinkęs kelių Švč. Mergelės Marijos paveikslų (Buduslavlio bernardinų bažnyčios, Ostrovnos ir Kauno bernardinų bažnyčios) malonių bei stebuklų aprašymus, apimančius laikotarpį nuo 1617 iki 1676 m., pranešėjas analizavo stebuklų pakitimus, susijusius su paveikslo perkėlimu į kitą vietą, stebuklų mieste ir kaime skirtumus bei stebuklų prašymo intencijas, ir remdamasis šia medžiaga nagrinėjo privataus gyvenimo sritis. Aistė P a l i u š y t ė (KFMI) pranešime „XVII a. šaltiniai apie paveikslų paskirtį“ siekė atskleisti dailės suvokimą bei paveikslo ir žiūrovo santykį. Savo teiginiams medžiagos pranešėja surado tiek pasauliečių didikų dienoraščiuose, tiek proginiuose pamoksluose, nors pastebėjo, jog dailės suvokimas XVII a. pirmosios pusės Lietuvoje yra menkai pažįstamas.

Aušra B a n i u l y t ė (Vytauto Didžiojo universitetas) pranešime „LDK didikų Pacų kilmė iš Italijos: tarp iliuzijos ir tikrovės“ pabandė atskleisti Pacų ir italų didikų Pazzi šeimų giminystės ryšio atsiradimo priežastis bei prasmę. Pranešėja pastebėjo,

kad žinios apie šią giminystę sklaida buvo suinteresuoti ne tik Pacai, kurie XVII a. tikrai žinojo, jog tai tik legenda, bet ir patys Pazzi, kurie tuo metu buvo nors ir sena bei garbinga, tačiau vidutiniškai turtinga giminė ir kurie Pacų padedami suartėjo su Medičiais. Laima Š i n k ū n a i t ė (VDU) pranešime „Mikalojaus Volšeido kūryba Pažaislio vienuolyne: interpretacija ir tikrovė“ mėgino rekonstruoti šio menininko sukurtą figūrinę skulptūrą – Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčios fasado ir interjero bei didžiųjų vartų iš akmens iškaltas statulas, sunaikintas XIX a. antrojoje pusėje. Rima V a l i n č i ū t ė (VDU) pranešime „Naujai atributuoti Tomo Podgaiskio kūriniai“ siekė pagrįsti Telšiuose ir Tytuvėnuose esančių kūrinių autorystę pagal menininkui būdingus šventųjų ir nukryžiuotojo figūrų bruožus. Pranešėja teigė, jog autorystę galima nustatyti ir nesant rašytinių šaltinių, o aklas sekimas jais netgi veda prie tikrovės iliuzijos sukūrimo. Dalia R a m o n i e n ė (VDA Dailėtyros institutas) pranešime „Žemaičių vyskupijos bažnyčių tinklo plėtra XVIII a.“ kalbėjo apie bendros politinės, ekonominės situacijos valstybėje sąsajas su visuotiniu sakralinių pastatų remontu bei statyba Žemaitijoje. Pranešėja atkreipė dėmesį, kad formuojantis savitam regiono sakralinės architektūros ir dailės pobūdžiui įtakos turėjo ne tik XVIII a. pirmosios pusės karai bei badas ir maras, juos lydėjusi ūkio suirutė, demografinis lūžis, bajorų savivalė – pakito pati fundatorių luominė priklausomybė: stambias valdovų ar didikų fundacijas pakeitė vidutinio sluoksnio Žemaitijos bajorai, kurių poreikius ir atspindėjo sakralinių pastatų meninis apipavidalinimas. Aleksandra A l e k s a n d r a v i č i ū t ė pranešimo „Kada Lietuvoje baigėsi barokas?“ objektu ir svarstymų pagrindu pasirinko kai kurių XIX a. Užnemunės bažnyčių altorių retabulų architektūrinių bei skulptūrinių formų analizę. Tyrėja akcentavo, jog daugelis tyrinėtų altorių ir baldų turi nemažai elementų, perkeltų iš ankstesnių tose vietose buvusių bažnyčių, taip baroko tradicijas perkeltiant bene šimtu metų į priekį. Liepa G r i c i ū t ė (Lietuvos nacionalinis muziejus, VDA) pranešime „XX a. pradžios Vilniaus fotografija – XVII–XVIII a. tekstų apie bažnytines procesijas iliustracija“ mėgino atskleisti, kaip keliais šimtmečių vėlesnės nuotraukos gali „įvaizdinti“ apie bažnytines procesijas pasakojančius rašytinius šaltinius. Savo pranešimą ji grindė teiginiu, jog, regis, tokius tolimus šaltinius susieja gaji bažnytinė tradicija, daugelį liturgijos elementų išlaikiusi iki mūsų dienų. Skirmantė S m i l i n g y t ė-Ž e i m i e n ė (KFMI) pranešime „Pamaldumo tradicija ir jos atspindys XX a. I pusės Lietuvos bažnyčių dailėje“ siekė aprėpti daugelį pamaldumo tradicijos aspektų: nuo Šv. Sosto ideologijos poveikio, naujų liturginių metų švenčių iki religinių organizacijų įtakos ikonografijai bei populiariausių naujų bažnytinės dailės siužetų. Vaida Š č i g l i e n ė (VDA) pranešime „Dailininkas Nikodemas Ivanauskas: nuo svajonių iki tikrovės“ siekė ne tik pristatyti mažai žinomo dailininko asmenybę bei palikimą, bet ir su jos pagalba atskleisti Žemaitijos

bajoriškosios kultūros padėtį XIX a. pabaigoje – XX a. I pusėje, dvarininkų intelektualinės veiklos kryptis, dvasinį gyvenimą, dvasines vertybes, kultūrinę bei tautinę identifikaciją. Algė A n d r i u l y t ė (VDA Dailėtyros institutas) pranešime „Peizažas XX a. pradžios tapyboje ir fotografijoje: „tikrovės“ paieškos“ lygino Ferdinando Ruščico paveiksluose bei Jano Bulhako fotografijose užfiksuotus objektus ir pastebėjo nemažai ne tik į fotografijas „perkeltų“ tapybos darbų, bet ir fotografijų, tapusių F. Ruščico kūrinių prototipais. Ieva P l e i k i e n ė (VDA Dailėtyros institutas) pranešime „Šiuolaikinio ekslibriso populiarėjimas Lietuvoje: rašytinė ir sakytinė versijos“ mėgino atkurti su ekslibrisu susijusių XX a. 7-ojo – 8-ojo dešimtmečių dailės realijų paveikslą. Tam ji panaudojo publikacijas tuometinėje spaudoje bei amžininkų prisiminimus, akcentuodama tiriant išryškėjusį didelį skirtumą tarp rašytinės ir sakytinės versijų. Agnė N a r u š y t ė (LDM) pranešime „Emocinės realybės kūrimas fotografijoje: 9-asis dešimtmetis Lietuvoje ir nuobodulys“ akcentavo racionaliai sukonstruotų vaizdų prasmės slaptumą, išreiškiančią nykumos, nuobodulio, beprasmybės ir susvetimėjimo patirtis. Vidmantas J a n k a u s k a s (VDA Dailėtyros institutas) pranešime „Sivaizduojamas Lietuvos istorijos vaizdų albumas“ mėgino sukonstruoti galimas tokio albumo kūrimo koncepcijas, išreiškiančias hierarchizuotos istorijos, prabylančios suvokėjui simboliais, archetipais bei pažįstamais ikonografiniais motyvais, idėją. Dalius J o n k u s (VDU) pranešime „Žaidimas kaip meno kūrinio „iliuziškumo“ modelis“ apmąstė žaidimo patirtį ir darė išvadą, jog žaidimo regimybė nėra iliuzija, nes ji ne tiek slepia, kiek atveria paties pasaulio žaismės patirtį. Dalia N a v i k a i t ė (VDA) pranešime „Ironija kaip šiuolaikinės dailės strategija“ akcentavo šiuolaikinės kultūros daugialypiškumą bei multidimensiškume slypinčią galimybę plėtoti kritišką poziciją išreiškiančiai ironijai. Vis dėlto pranešėja atkreipė dėmesį, jog neretai ironija maskuoja tradicinį metafizinį mąstymą bei daugeliu aspektų atitinka dar Apšvietos epochoje suformuotas nuostatas. Konferenciją užbaigė Nerijus M i l e r i u s (VU), pranešimui pasirinkęs visuomenėje pastaruoju metu plačiai ir audringai diskutuojamą objektą – Valdovų rūmus. Pranešime „Valdovų rūmai kaip netobulas simuliakras“, remdamasis prancūzų filosofo ir sociologo Jeano Baudrillardo mintimis, jis akcentavo šiuolaikinių kultūros simuliakrų pretenzijas į „originalumą“ ir istorinį „tikroviškumą“, drauge pastebėdamas, jog svarstymai apie Valdovų rūmų „originalumą“ ir „kopiją“, istorines „tikrovės“ ir „iliuzijas“ egzistuoja ne tik profesionalų, bet ir mėgėjų lygyje – taip objektas pranešėjui tampa „netobulu simuliakru“.

Jolita S a r c e v i č i e n ė

ŽINOMOS-NEŽINOMOS XVIII A. LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS ASMENYBĖS

2003 m. gegužės 23 d. Vytauto Didžiojo universitete vyko šio universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros ir Lietuvos istorijos instituto organizuota mokslinė konferencija, skirta XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos problematikai. Tai jau antra šių institucijų istorikų surengta konferencija, bendrai diskusijai sutelkusi įvairiose Lietuvos mokslo institucijose dirbančius XVIII a. LDK istorijos tyrinėtojus.

Įžangos žodį konferencijoje tarė Zigmantas K i a u p a. VDU administracijos vardu konferencijos dalyvius pasveikino prorektorius Liudvikas P r a n e v i č i u s. Pažymėjęs VDU ir LII bendradarbiavimo svarbą rengiant jaunus mokslininkus bei tiriant Lietuvos istoriją L. Pranevičius palinkėjo gausiai susirinkusiems konferencijos dalyviams sėkmės naujų krypčių bei naujų temų paieškose. Konferencijos reglamentą pristatė Liudas G l e m ž a.

Pirmojoje konferencijos dalyje skaityti pranešimai savo tematika aprėpė garsių LDK istorinių asmenybių: Jeronimo Florijono Radvilos, Adomo Kazimiero Čartoriskio ir kt., ar iki šiol mažiau žinomų: Simono Gineičio, Vilniaus miesto prezidento Antano Tyzenhauzo ir kt., tam tikrus gyvenimo bei veiklos aspektus. Antroji konferencijos dalis buvo skirta įvairių visuomenės grupių istorijai.

Kultūros, filosofijos ir meno instituto doktorantė Lina B a l a i š y t ė perskaitė pranešimą „Jeronimas Florijonas Radvila: mecenatas ar despotas?“. L. Balaišytė apžvelgė mecenatystės, kaip sudėtingo socialinio reiškinių, problematiką šiuolaikinėje historiografijoje. Aptarusi literatūroje iki šiol dominuojantį J. F. Radvilos vertinimą kaip politinio gyvenimo nuošalėje esančio, bailaus, riboto proto, kupino tuštybės žmogaus, pranešėja atkreipė dėmesį į mecenatinę J. F. Radvilos veiklą, į jo santykį su menu. L. Balaišytė priėjo išvadą, kad J. F. Radvilos santykiai su menininkais buvo neigiami, grindžiami ne pagarba, o paklusnumu.

Vydas D o l i n s k a s (Vilniaus universitetas) panešime „Simonas Kosakovskis: vienos karjeros istorija“ akcentavo teminio pjūvio – epocha per asmenybę – svarbą ir atkreipė dėmesį į karjeros istoriją kaip tam tikrą palyginamąją paradigmą, leidžiančią apčiuopti politinio elito mentalinius aspektus. Aptardamas S. Kosakovskio biografiją, V. Dolinskas išskyrė pagrindinius jo politinės, diplomatinės ir karinės karjeros etapus bei išvelgė joje tipinį to meto visuomenėje veiklos modelį – siekį eilinius klientinius ryšius paversti partneryste.

LDK kariuomenės vado Adomo Kazimiero Čartoriskio bandymus reformuoti, didinti kariuomenę 1775–1783 m. bei jo konfliktus su LDK iždininku A. Tyzenhauzu dėl kariuomenės finansavimo aptarė Valdas R a k u t i s (VDU, Vytauto Didžiojo karo muziejus).

Ramunė Š m i g e l s k y t ė - S t u k i e n ė (LII) perskaitė pranešimą „Vilniaus vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio „išdavystės“ istorija: tarp mitų ir tikrovės“, kuriame apžvelgė I. J. Masalskio laikyseną pirmojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo akivaizdoje, jo požiūrį į Gegužės 3 d. konstituciją, dalyvavimą LDK generalinės konfederacijos veikloje 1792–1793 m. bei Gardino seime. R. Šmigelskytė-Stukienė paneigė iki šiol istoriografijoje vyravusį Vilniaus vyskupo, kaip vieno iš priešiškos reformoms konfederacijos organizatorių, vertinimą bei pabrėžė, kad I. J. Masalskis į konfederacijos veiklą įsijungė tik po valdovo Stanislovo Augusto Poniašovskio priesaikos šiai sąjungai.

Domininkas B u r b a (Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“) pranešimo objektu pasirinko iki šiol nežinomos asmenybės – Antano Kazimiero Sapiegos dvarų valdytojo Stanislovo Vitanovskio – korespondenciją ir per jos prizmę aptarė 1734–1736 m. politinius įvykius LDK.

Naujų duomenų aktyvaus Palangos seniūnijos veikėjo, valstiečių ir miestelėnų teisių gynėjo Simono Gineičio biografijai pateikė Z. K i a u p a (VDU, LII). Z. Kiaupa akcentavo S. Gineičio veiklą Ketverių metų seimo laikotarpiu, jo pastangas atkreipti seimo dėmesį į valstybės pakraštyje esančios Palangos seniūnijos valstiečių padėtį, išrūpinti savivaldos privilegijas miestams.

Iki šiol netyrinėtos istorinės asmenybės – Vilniaus miesto prezidento Antano Tyzenhauzo (1756–1816) – veiklą 1794 m. sukilimo metu aptarė Eduardas B r u s o k a s (Vytauto Didžiojo karo muziejus). Petras V e g y s pranešime „Ksaveras Bogušas – Švietimo epochos žmogus“ analizavo šio žymaus XVIII a. kultūros veikėjo politines bei socialines pažiūras. P. Vegys priėjo išvadą, kad valstiečių klausimu K. Bogušo veikaluose ryški fiziokratizmo teiginių adaptacija, o darbuose, skirtuose lietuvių kalbos tyrimams, pateikiama gana komplikauta lietuvių tautos samprata.

Rita U r b a i t y t ė (VDU) pranešime „Žinių skleidėjai ir platintojai LDK XVIII a. pirmoje pusėje“ aptarė pagrindinius informacinius centrus, pašto kelius bei svarbiausias to meto informacijos perdavimo priemones.

LDK seimelių dalyvių identifikavimo bei skaičiaus nustatymo problemas aptarė Robertas J u r g a i t i s (Vilniaus pedagoginis universitetas). Jis priėjo išvadą, kad ne visi seimelio dalyviai pasirašydavo po seimelio dokumentais, o asmens parašas ne visada rodo, jog pasirašęs žmogus iš tiesų dalyvavo seimelyje. Išanalizavęs kryžiuokais seimelių dokumentus pasirašiusių bajorų skaičių ir palyginęs duomenis su istoriografijoje vyraujančiais teiginiais apie didelį bajorijos analfabetizmo lygį (B. Lešnodorskio nuomone – 2/3 dalyvių, A. Šapokos – nuo 1/2 iki 2/3 seimelio dalyvių), R. Jurgaitis priėjo išvadą, kad kryžiuokais dokumentus pasirašydavo 14–20% seimelio dalyvių, tai yra tik 1/3 ar 1/4 bajorų.

Kauno mokytojų eksjėzuitų sociologinę analizę pateikė Rasa V a r s a c k y t ė (VDU). Pranešėja pažymėjo, kad XVIII a. antroje pusėje susidūrė su keleriopu socialiniu iššūkiu, eksjėzuitai išlaikė savo bendruomenės tapatumą.

Liudas G l e m ž a pranešime „Bajorai – LDK miestiečių sąjūdžio organizatoriai 1791–1792 m.“ pažymėjo, jog iš 101 į miestų sąjūdį įsijungusių LDK miestų ar miestelių net 45 miestuose ar miesteliuose šioje veikloje dalyvavo bajorai.

Konferencijos pabaigoje vyko diskusija, kurioje LDK veikėjų laikysenos lūžiniais valstybės gyvavimo momentais vertinimą ir pagrindinius kriterijus, kuriais remiantis galima įvertinti asmens reikšmę valstybės istorijai, aptarė Jūratė Kiaupienė, Elmantas Meilus, Z. Kiaupa, Valdas Rakutis ir kiti.

Konferencijos organizatoriai nutarė tradicine tampančią XVIII a. LDK tyrinėtojų konferenciją 2004 m. surengti Lietuvos istorijos institute.

Ramunė Š m i g e l s k y t ė-S t u k i e n ė

ISTORIJA IR ETNOLOGIJA LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS XIX SUVAŽIAVIME

2003 m. birželio 26–27 d. Šiauliuose įvyko Lietuvių katalikų mokslo akademijos XIX suvažiavimas, kurį kartu su akademija organizavo Šiaulių universitetas. Suvažiavimas prasidėjo Šv. Mišiomis Šv. Apaštalo Petro ir Pauliaus katedroje, kurias su keliais kunigais atnašavo vyskupas E. Bartulis ir J. Boruta. Po spaudos konferencijos universiteto I rūmuose įvykusiame iškilmingame posėdyje-suvažiavimo atidaryme pirmininkas vyskupas J. Boruta supažindino su akademijos pastarųjų kelerių metų leidybine veikla, narių sudėtimi. Vardijant po XVIII suvažiavimo mirusius narius, jų atminimą dalyviai pagerbė atsistoję. A. Tyla informavo apie korespondenciniu būdu išrinktus naujus akademikus: arkivyskupą A. Bačkį, istoriką V. Merkį ir gamtininkę V. Žekonienę, taip pat apie naujai išrinktos Centro valdybos ir Revizijos komisijos sudėtį. J. Boruta išvardijo visus dabartinius akademijos akademikus. Buvo perskaitytas arkivyskupo A. Bačkio sveikinimas suvažiavimui. Sveikinimo žodžius tarė vysk. E. B a r t u l i s, rektorius V. L a u r u t i s. Šiame posėdyje Kęstutis M a k a r i ū n a s (Lietuvos mokslo taryba) skaitė pranešimą „Europos sąjunga – pirmaujanti mokslu pagrįsta ekonomika: siekiai ir realybė“.

Pranešimai įvairiais mokslo klausimais buvo skaitomi 18 sekcijų, tarp jų – Istorijos bei Etnologijos ir folkloristikos.

Istorijos sekcijai vadovavo A. Tyla (LKMA) ir J. Sireika (ŠU). Buvo perskaityta dvylika pranešimų. Rita T r i m o n i e n ė (ŠU) skaitė pranešimą „Šv. Jono

Kapistrano misija ir Lietuva“, kuriame aptarė šv. Jono Kapistrano veiklą Centrinėje Europoje bei jo misijos įtaką Lietuvai. Buvo akcentuojami šv. Jono Kapistrano ryšiai su Vilniaus vyskupu Motiejumi, kuris siekė suorganizuoti jo atvykimą į Lietuvą.

Darius V i l i m o (Lietuvos istorijos institutas) pranešime „Dėl LDK paviėtų žemės teismų pareigūnų konfesinių orientacijų XVI a. pabaigoje“ buvo bandoma išsiaiškinti XVI a. viduryje įkurtų LDK paviėtų žemės teismų narių konfesinę priklausomybę. Pasirodė, kad XVI a. pabaigoje žymią jų dalį sudarė reformatai, o kai kurių paviėtų teismuose (Žemaitijoje, Upytėje, Vilniaus paviete) reformatų buvo dauguma. Akcentuota, jog tokia situacija susidarė dėl didikų reformatų paramos, nes šie buvo suinteresuoti tarp teismų pareigūnų matyti savo klientus.

Eugenija U l č i n a i t ė (Vilniaus universitetas) pranešime „Jėzuitai ir provincijos kultūra (jėzuitų indėlis puoselėjant lietuvių kalbą ir kultūrą XVI–XVIII a.)“ analizavo, kaip pirmieji jėzuitai atvykėliai, integruodamiesi jiems svetimoje, kitokioje kultūroje, veikė tiek pačią kultūrą, tiek, jos veikiami, reformavo savo taisykles. Padaryta išvada, jog per jėzuitų veiklą į Lietuvą atėjo europinė kultūra, buvo suteiktas postūmis vietos kultūrai augti.

Antanas T y l a (LKMA) pranešime „Teisės katedros Vilniaus akademijoje įsteigimas ir visuomenės opinija“ apžvelgė Teisės fakulteto Vilniaus universitete įsteigimo aplinkybes ir tuometinės visuomenės reakciją į jį. Akcentuota, jog 1579 m. popiežiaus privilegija, leidžianti steigti Vilniaus universitetą, nedraudė jame dėstyti teisės. Tai buvo uždrausta tik Lenkijos-Lietuvos valdovo Stepono Batoro privilegija. To siekė Krokuvos universitetas, bijojęs galimos konkurencijos.

Vaida K a m u n t a v i č i e n ė (Vytauto Didžiojo universitetas) savo pranešime „Žemaičių vyskupijos parapijų bibliotekos 1675–1677 m.“, naudodamasi to laikotarpio Žemaičių parapijų vizitacijų medžiaga, aptarė 46 parapijų bažnyčių ir Varnių katedros knygų rinkinius. Daugiausia dėmesio buvo skirta Salantų bažnyčiai, kuri pagal to meto situaciją išsiskyrė ypač didele biblioteka su 30 knygų (to meto vidurkis vienoje bažnyčioje – 8 knygos).

Gitana Z u j i e n ė (LII) pranešime „LDK vyskupų insignijos ir valdžios ženklai“ aptarė pagrindinių vyskupų insignijų – pastoralo, žiedo ir mitros – kilmę bei raidą Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Buvo akcentuojama, kad nors šių insignijų išvaizdą ir naudojimą reglamentavo bendri Katalikų Bažnyčios nuostatai, tačiau jų išvaizdai tam tikros įtakos turėjo ir vietos tradicijos.

Danutė J o k i m a i t y t ė (VU) pranešime „Vilniaus jėzuitų noviciato 1740–1773 m. laikotarpio reikšmė LDK jėzuitų istorijai“ akcentavo jėzuitų pastangas reformuoti savo švietimo sistemą, į programą įvedant vietines kalbas, gamtos mokslus. Buvo aptariama to meto novicijų tautinė bei socialinė sudėtis, veikla, auklėjimas, gyvenimo sąlygos.

Ieva Š e n a v i č i e n ė (LII) pranešime „Lietuvos katalikų bažnyčios istorijos dokumentų paieškos Varnių kultūriniame židinyje (1845–1865 m.)“ aptarė M. Valančiaus, M. Herburto, B. Smigelskio veiklą bei jų bendradarbiavimą, renkant šaltinius Lietuvos katalikų bažnyčios istorijai.

Danutė B l a ž y t ė - B a u ž i e n ė (LII) perskaitė pranešimą „Katalikiškosios inteligentijos laikysena pokario metais“, kuriame analizavo katalikiškos inteligentijos padėtį, kai teko spręsti moralinę dilemą, kas yra svarbiau – žmogaus gyvybė ar laisvė.

Vitalija S t r a v i n s k i e n ė (LII) pranešime „Lenkijos lietuvių religinis gyvenimas 1944–2000 m.“ supažindino su lietuvių tikinčiųjų padėtimi Lenkijoje. Ypač buvo akcentuojamas jų teisės lankyti pamaldas gimtąja kalba varžymas, prisidėjęs prie nutautėjimo.

Mindaugas B l o z n e l i s (LKMA) pranešime „A. Dirsytės maldaknygės „Marija, gelbėk mus“ genezė ir sklaida“ analizavo lietuviškų maldaknygių atsiradimo Rusijos lageriuose aplinkybes. Aptarė jų struktūrą, turinį. Daugiausia dėmesio buvo skiriama labiausiai paplitusiai to meto maldaknygei, parašytai A. Dirsytės, „Marija, gelbėk mus“.

Petras J u o d e l ė (Šv. Kazimiero ordino taryba) pranešime „Lietuvos Šv. Kazimiero ordinas ir jo veikla Lietuvoje“ supažindino su 1999 m. įkurtu pasaulietiniu ordinu. Akcentuota, kad ordinas veikia vadovaudamasis dorovės ir kilnumo principais. Jo prioritetai – kultūrinė ir labdaringa veikla.

Etnologijos ir folkloristikos sekcijoje (vadovavo V. Milius ir R. Repšienė) pranešimus skaitė: Petras K a l n i u s (LII) – „Staciatikybės protegavimas kaip etninių procesų veiksnys Vilniaus gubernijoje XIX a.“; Rasa R a č i ū n a i t ė (VDU) – „Žemaičių gyvenimo ciklo papročiai: liaudies religingumo apraiškos“; Rasa P a u k š t y t ė - Š a k n i e n ė (LII) – „Liaudiškasis požiūris į gyvybės išsaugojimą tūkstantmečių sandūroje“; Žilvytis Bernardas Š a k n y s (LII) – „Kaimo ir miesto kultūrų sąveika Dzūkijos jaunimo papročiuose“; Vacys M i l i u s (LKMA) – „Etninės kultūros raiška sovietmečio tremtinių šeimos papročiuose“; Rūta S t a n k u v i e n ė (ŠU) – „Kryžių kalno fenomenas“; Irena Regina M e r k i e n ė (LII) – „Vėlė ir velionis lietuvių liaudies religijoje XX a. pabaigoje“; Danguolė S v i d i n s k a i t ė (LII) – „Savo atlikti reikėjo: atmintys ir pasakojimai apie religinių tapatybių kūrimą (Pirmoji komunija)“; Veronika L i l e i k i e n ė (VDU) – „Žemaitijos Lurdų apeiginės kultūros sąsajos ir skirtumai“; Virginija K v a s a i t ė (VDU) – „Adventinių „Marijos valandų“ maldų bei giesmių atlikimo apeigos amžių sandūroje“; Jonas M a r d o s a (Vilniaus pedagoginis universitetas) – „Pivašiūnų atlaidai etnologinio tyrimo duomenimis“; Vida S a v o n i a k a i t ė (LII) – „Apmąstant lokalią kultūrą: etnologinis požiūris į liaudies meno rinką“; Zenonas V e n c k u s (ŠU) – „Šventieji

miškai senovės lietuvių tikėjimuose“; Venantas M a č i e k u s (VU) – „Mirties bausmė tradicinėje lietuvių kultūroje“; Vytautas T u m è n a s (LII) – „Tradicijų modernizacija tautinėse juostose“; Vytenis R i m k u s (ŠU) – „Velnias kaip blogio įvaizdis lietuvių liaudies dailėje“; Rūta Ž a s k i e n è (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) – „Adolfas Sabaliauskas – pirmasis lietuvių liaudies instrumentinės muzikos tyrinėtojas“; Rita R e p š i e n è (LLTI) – „Lietuvių naratyvinė kultūra: krikščioniškieji aspektai“; Laima A n g l i c k i e n è (VDU) – „Kitatikių įvaizdis lietuvių folklore“; Lilija K u d i r k i e n è (LLTI) (perskaitė R. Repšienė) – „Patarlė pamokslininko lūpose: argumentas ar stilistikos priemonė“.

Baigiamajame plenariniame posėdyje vysk. J. B o r u t a skaitė paskaitą apie LDK, kryžiuočių ir kalavijuočių ordinų bei Apaštalų sosto santykius, A. V a s i l i a u s k i e n è – apie LKMA šviečiamąją veiklą 1922–2002 m. Kun. V. V a l k a v i č i u s iš JAV pasidalino savo, kaip išeivijos istoriko, prisiminimais. Sekcijų vadovai informavo apie darbą sekcijose.

Po pirmosios dienos posėdžių dalis suvažiavimo dalyvių nuvyko į Kryžių kalną, kur vyskupas J. Boruta pašventino ta proga pastatytą kryžių, kiti aplankė prof. St. Šalkausko kapą senosiose Šiaulių kapinėse. Abiejų dienų vakarais koncertavo Šiaulių chorai.

Pagal susidariusią tradiciją pranešimus numatoma paskelbti LKMA Suvažiavimo darbuose.

Gitana Z u j i e n è, Vacys M i l i u s